Kurbana Dâir Birkaç Mes’ele

Allah Teâlâ’ya hamd, Resulüne, al ve ashabına salat-u selam olsun

Öncelikle şunun bilinmesi gerekir; bazı fiillerin sünnet-i müekket olmasıyla diğer bazı fiillerin sünnet-i müekket olması, her ikisinin de aynı derecede sünnet olduğunu göstermez. Bu yüzden özellikle müteahhir kitaplarda bu farklara değinilmemiş, okuyanların bilgisine havale edilmiş veya dikkatten kaçmıştır. Öyle ya da böyle neticesi itibarıyla bazı farklılıklar doğmuştur. Bahusus kurban meselesine dair bazı kitaplarda İmam Ebu Yusuf ve İmam Muhammed (Allah onlara rahmet etsin)’e nispet edilen kurban kesmek sünnettir”[1] sözü bu tür bir terim kaymasına örnektir. Zira İmam et-Tahavî, muhtasarında: “Kurban, İmam Ebû Hanîfe (Allah ona rahmet etsin)’ye göre vacip, İmam Ebu Yusuf ve İmam Muhammed (Allah onlara rahmet etsin)’e göre ise terk edilmesine cevaz verilemeyecek sünnettir” der ve kurbanın sünnet-i müekketten üstün ve vacip değerinde olduğunu ifade eder.

Hanefî fakih ve muhaddislerden et-Tahâvî, mezhebin müçtehit imamlarından İmam Muhammed’in İmam Ebû Yûsuf’la birlikte kurban kesmenin vacip olmadığı ama hali vakti yerinde olanlar hakkında terkine ruhsat verilmeyen müekket sünnet olduğu kanaatine sahip bulunduğunu belirtir ve kendisi de bu görüşü tercih eder[2]. Nitekim el-Câmiu’s-sağîr ve Hanefî kaynaklarının temel metinlerinin bir kısmında İmam Ebû Yûsuf’un kurban için “sünnet” hükmünde bulunduğu belirtilirken diğerlerinde “müekket sünnet” hükmüyle yer almış olması da muhtemelen Tahavî’nin “terkine ruhsat olmayan sünnet” sözüne dayanmaktadır. İbn Hacer de Tahavî’nin sözüne dayanarak kurban kesmenin İmam Muhammed’e göre terkinde ruhsat olmayan bir sünnet olduğunu söylemiştir[3].

Yine İmam et-Tahavî, Ahkamu’l-Kur’an’ında “Kur’an’la sabit olana sünnet demeyiz, hadisle vacip olana sünnet deriz” şeklinde ifadelere yer vermiştir. Bu yüzden el-Cessas, İmam et-Tahavî’nin muhtasarını şerh ederken “Kurban, Hanefi mezhebinin tüm imamlarına göre vaciptir” der.

Kurbanın vacip veya müekket sünnet olduğuna dair iki farklı hüküm vardır.

Yükümlülük şartlarını taşıyan kimselerin kurban kesmeleri İbrahim en-Nehaî, Rabîatü’r-Re’y, İmam Ebû Hanîfe, Evzâî, Züfer, Leys b. Sa‘d, İmam Muhammed, Hasan b. Ziyâd, bir rivayette İmam Ebû Yûsuf ve Mâlikî fakihlerden İbn Habîb’e göre vaciptir (Allah hepsinden razı olsun).

İmam Ebû Hanîfe (Allah ona rahmet etsin)’ye göre mukim ve zengin, İmam Mâlik’ten bir rivayette de, mukim kaydı olmaksızın zengin hakkında vacip olduğu; Evzâî, Rebîatü’r-Re’y ve Leys’in de bu görüşte oldukları; Ahmed b. Hanbel’in vacip dediği bir başka görüşünde de kudreti varken terki mekruhtur dediği rivayet edilmiştir[4].

İbrahim en-Nahaî’ye göre, kurban, Mina’daki hacılar hariç zengin olan kişilere vaciptir. İmam Muhammed (Allah ona rahmet etsin)’e göre de şehirde mukim olanlara kurban kesmek vaciptir. İmam Ebû Hanîfe ve İmam Ebû Yûsuf (Allah onlara rahmet etsin): “Hür, mukim, Müslüman ve zengin olan kimsenin

kurban bayram günlerinde kurban kesmesi vaciptir” demişlerdir. İmam Mâlik (Allah ona rahmet etsin)’ten bir rivayette kurban kesmenin vacip olduğu görüşü nakledilmekte; İmam Ebû Hanîfe’den farklı olarak zengin olma şartını yeterli görüp mukim olma şartını aramamaktadır[5]. Fakat el-Müdevvene’de yapılan bu rivayet Hanefi kaynaklarıyla örtüşmemektedir.

Hanefî mezhep kaynaklarında İbn Ziyad’ın Ebû Hanîfe’den, İbn Rüstem’in İmam Muhammed’den rivayetinde kurban kesmenin hükmü için farzdır, dedikleri yer alır[6]. İbn Hazm da İmam Ebû Hanîfe’den, kurbanın farz olduğu görüşünü aktarır[7]. Fakat Zahirurrivaye’de kurban kesmek Hanefi imamlarına göre vaciptir. Yani Hanefî imamlarından farklı görüşler nakledilmekle beraber fetvaya esas alınan; kurbanın vacip olduğudur.

Kurban kesmenin sünnet olduğunu söyleyenler:

Sahabeden Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Bilal ve Hz. Ebû Mes’ûd el-Bedrî; tâbiîn ulemasından Said b. Müseyyeb, Atâ b. Ebî Rebâh, Alkame b. Kays, Esved b. Yezid, Ebû Sevr ve İmam Şâfiî (Allah cümlesinden razı olsun)’ye göre Kurban kesmek müekket sünnettir.

Ayrıca Şâfiî fıkıh kitaplarının nakline göre, İmam Mâlik, İmam Ahmed b. Hanbel, İmam Ebu Yusuf, İshâk b. Rahûye (Allah onlara rahmet etsin)’ye göre de müekket sünnettir.

Abdullah b. Ömer’den, kurban kesmenin vacip olmadığı; dileyen kessin dileyen de kesmesin dediği rivayet edilmiştir. Süfyân-ı Sevrî ve İbn Mübârek’e göre kurban kesmek vacip değil Peygamber Efendimiz (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)’in amel edilmesi müstehap olan sünnetlerinden bir sünnettir. İbn Cüreyc, Atâ’ya “İnsanların kurban kesmesi vacip mi?”, diye sormuş ve “Hayır, değildir; fakat Peygamber Efendimiz (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) kesti” cevabını almıştır. Said b. Müseyyeb, Peygamber Efendimiz (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) kurban kesmiş olmakla beraber, kesmemenin günah olmadığı görüşündedir. Nevevî: “Yükümlü mazur olmasa da bu ibadeti ifa etmemekle günah almayacağı ve kazasının da gerekmeyeceğini” belirtmiştir. Hanbelî ve Malikî mezhep kaynaklarında, imkânı olanın bu ibadeti terk etmesinin hoş görülmediği belirtilir.

Şâfiî mezhebindeki bir görüşe göre kurban kesmek farz-ı kifâyedir[8]. Bunun dışında başta Şâfiîler olmak üzere birçok âlime göre vacip olmayıp kifâî olarak sünnet-i müekkededir[9]. İmam Şâfiî, kurbanla ilgili; “terk edilmesini sevmediğim bir sünnettir” demiştir.[10]

Ezcümle: Kurban ibadeti vacip olsun müekket sünnet olsun kesmeye muktedir olanların tâ asr-ı saadetten itibaren terk etmediği bir ibadettir. Bu konuda vacip olduğunu söyleyenlerin delilleri gerçekten göz ardı edilemeyecek kadar kuvvetlidir. Bu yüzden Hanefi mezhebinin isabetli olduğunu ve diğer mezheplerden olanların dahi öyle gelişi güzel terk edebilecekleri bir ibadet olmadığını vurgulamak isteriz.

Ölen kimse adına kurban kesmek

Öncelikle sunu ifade etmeliyiz ki, ölen bir kimse adına kesilen kurbanlarda

aranan şartların diğer kurbanlarda aranan şartlardan farkı yoktur. Bir kimse kendi arzusu ile bir kurban kesip sevabını ölüye bağışlamak isterse bu kurbanı senenin herhangi bir gününde kesmesi mümkündür. Ancak bu şekilde kesilecek bir kurbanın arife günü kesilmesinin daha faziletli olduğu söylenmektedir. Çünkü bu şekilde kesilen kurbanın etleri fakir fukaraya dağıtılarak onların sevinmesi sağlanabilir. Fakirler nasıl olsa kurban bayramı günü kesilen kurbandan istifade edeceklerdir. Hâlbuki arife günü onların bu ihtiyaçlarının giderilmesi kendilerinin ziyadesiyle memnun olmalarını sağlayacaktır. Fakir fukaranın bayramdan önce bu şekilde sevinçli olarak bayramı karşılamalarına vesile olmanın ne kadar büyük sevap kazandıracağı ise su götürmez bir gerçektir.

Ölen bir kimse adına kesilen kurbanı, kişinin herhangi bir vasiyetinin bulunması veya bulunmamasına göre iki şekilde ele almak mümkündür. Dolayısıyla vasiyetinin veya adağının bulunması halinde ölmüş kimse için kurban kesilmesi gerekli hale gelir. Bu durumda kesilen hayvanın etinin tamamen fakirlere dağıtılması gerekmektedir.

Vasiyet veya adak olmasa bile Şafiilerin dışında kalan fakihlerin çoğunluğuna göre yalnız Allah'ın rızasını gözetmek, sevabını ölenin ruhuna bağışlamak ve ondan maddi-manevi herhangi bir menfaat beklememek şartıyla birinin ölen bir yakını adına kurban kesmesi dinen caiz görülmüştür. Peygamber Efendimiz (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) vefatından sonra Hz. Ali (Kerremellahu Veçhe) biri kendi adına diğeri de Hz. Peygamber adına olmak üzere daima iki koç kurban etmiş, niçin böyle yaptığı sorulduğunda da bunu bana Allah Resulü vasiyet etti, ben de onun adına kesiyorum ve bunu asla bırakmayacağım" demiştir.

Seferde Kurban Kesip Bayramın 3. Günü Evine Dönenin Tekrar Kurban Kesmesi Gerekir mi?

Konuya girmeden önce ilgili birkaç meseleye temas etmek faydalı olacaktır.

Kurban, şartlarını bulunduran kişilere, kesilerek eda edilmesi vacip olan bir ibadettir. Bu şartlara ait bazı ihtilafları göz ardı edip tercih edilen görüşlere göre bunları sıralayacak olursak;

1. Müslüman olması.

2. Vakti içerisinde olması; kurbanın vakti: Bayram namazından sonra 3. günün akşam ezanına kadardır. Esasen kurban vakti, sabah namazının girdiği vakitte başlasa da bayram namazından sonra kesilmesi şarttır.

3. Akıl- baliğ olması.

4. Nisap miktarı mala malik olması/ Ekonomik durumunun müsait olması; yani ticari amaçlı olsun veya olmasın asli ihtiyaçlarının dışında nisap miktarı mala sahip olan kişilere kurban vaciptir[11].

5. Mukim olması.

Mesele 1: Kurban bayramı 3. günün akşam namazına yakın zengin olan fakire,

mukim olan misafire, Müslüman olana, âkıl ve baliğ olana kurban kesmek vacip olur.

Mesele 2: Birinci meselenin tam aksine; kurban bayramı 3. günün akşam namazına yakın, fakir düşenden, ihtiyacına binaen sefere çıkandan kurban düşer.

Şu iki meselede Hanefi fıkıh kitaplarında ihtilaf yoktur. Fakat bunlar kurban kesilmeden önce olan durumdur. Konumuz kurban kestikten sonra mukim olan misafirdir.

Mesele 3: Kurban bayramının ilk günlerinde fakir olduğu halde kurban kestikten sonra 3. Günün akşam vakti girmeden nisap miktarı mala sahip olan kişinin tekrar kurban kesmesi gerekir mi?

Bu mevzuda Hanefi fıkıh kitaplarında ihtilaftan söz edilmektedir. Önceki âlimlere göre; tekrar kurban kesmesinin vacip olması daha sahih olan görüştür[12].

Aynı görüşü ***Bedaiu's-Sanâi'***den[13] özetle nakleden dönemindeki müteahhir âlimlerin önde gelenlerinden Muhammed Emin b. Abidin şöyle der: "Evet fakir olduğu halde kurbanını kestikten sonra vakit çıkmadan nisap miktarı mala sahip olanlara iâde-i kurban (kurbanı tekrar kesmesi) vaciptir. "Ancak sonra gelen âlimler: Önceki kestiği kurbanın yeterli olacağını ileri sürerek, tekrar kurban kesmesini vacip görmediler ve bununla fetva verdiler. Şahsen biz de bu görüşü alıyoruz[14].

Mesele 4: Kurban bayramı günlerinde sefere çıkan kişi kurbanını seferi olduğu bir yerde kestikten sonra, kurban bayramı günleri çıkmadan yani 3. günün akşam vakti girmeden önce evine dönse, mukim olsa tekrar kurban kesmesi gerekir mi?

Bu konuda Hanefi fıkıh kitaplarından Alauddin el-Haskefî'nin ***"ed-Dürrü'l-Muhtar"*** isimli eserine haşiye yazan et-Tahtavi ve İbn Abidîn'in aynı kitaba haşiye olarak yazdığı ***"Reddu'l-Muhtar"*** isimli eserinin dışında sarih/açık bir ifade bulamadık. ***Reddu'l-Muhtar'***da[15]; seferdeyken nafile olarak kurban kesen kişiden vacip olan kurbanın düştüğünü açıkça ifade etmiştir[16].

Zenginlik ile mukim olma şartları, kurbanın vacip olması noktasında aynı şartlar olarak değerlendirilse de, kestiği kurbanın nezir mi kurban mı olması noktasında aynı şekilde değerlendirilmelerini gerektirmez.

Fakihler; kurban kesen fakirin kestiği kurbanın adak olacağını, buna rağmen ondan yiyebilir mi yiyemez mi meselesini uzun uzun anlatmışlardır. Seferdeyken kurban kesen birinin, kestiği kurbanın adak mı, değil mi, yenir mi, yenmez mi, meselesinden bahsetmemişlerdir. Bu da bize zenginlik ve mukim olma şartını aynı ölçüde değerlendirmediklerine dair bir karinedir.

Tuhfetu'l-Fukaha'da Alauddin es-Semerkandî şöyle der: "Seferde olanlara kurban vacip değildir. Tıpkı bayram ve Cuma namazlarının vacip olmayışı gibi" Malumdur ki seferdeyken kıldığı Cuma namazından sonra mukim olan kişiye, öğle namazı vacip olmayacağı gibi, Cuma namazını da tekrar etmesi vacip değildir.

(mukim olduğunda şehirde henüz Cuma namazı kılınmamış olabilir)

Bu meselede de gördüğümüz gibi Cuma namazının vacip olması için mukim olmak şart ise de Cuma namazının sahih ve farzı düşürücü olması için ikamet şart değildir. Bu da bize her şartı eşit olarak değerlendirmememizi, mukim olma şartıyla, zengin olma şartının farklı olabileceğini, birine ait meseleleri diğerine taşımak için mücerret şart birliğinin kâfi gelmeyeceğini göstermiş olur.

Zira sefere çıkan kişiye kurban kesmemek kolaylıktır, ruhsattır. Şayet tekrar kurban kesmesini gerekli görecek olursak ruhsat, ruhsat olmaktan çıkar, kolaylık zorluğa döner.

Mukimliğin, zenginlik gibi bir şart olmadığına ve seferin ruhsat olduğuna dair Musannef İbn Ebi Şeybe مَنْ قَالَ : لَيْسَ عَلَى الْمُسَافِرِ جُمُعَةٌ (no:336) "müsafirin kurban kesmesi gerekli değildir, diyenler" şeklindeki başlığı altında seferde kurban kesmemenin ruhsat olduğunu sarahaten beyan etmiştir.

Abdurrezzak da ***Musannef***inde seferde olanın kurban kesmemesinin ruhsat olduğunu açıkça rivayet etmiştir.

Es-Sevrî'den o da Ebu Hanife'nin hocası Hammad b. Ebi Süleyman'dan o da İbrahim en-Nehâi'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

" عبد الرزاق عن الثوري عن حماد عن إبراهيم قال رخص للحاج والمسافر في أن لا يضحي"

"Hacda olanlara veya seferde olanlara kurban kesmemeye ruhsat verilmiştir."

Görüldüğü gibi seferde kurban kesmemek ruhsattır. Buna göre kişi, seferde ruhsatı değil de azimeti alıp kurbanını kesecek olursa keseceği kurban sahih olur. Sahih olan bir ibadetin yani şartlarına riayet edilerek eda edilen bir ibadetin sahih olacağı ve iadesine gerek duyulmayacağı usul-i fıkıh kitaplarında uzunca anlatılmıştır. Ruhsatı değil de azimeti alarak kurban kesen bir kişiye memleketine döndükten sonra mukim oldu diye tekrar kurban kesmeyi vacip kılmak, ruhsat mantığına büsbütün aykırıdır. Zira bu şekilde ruhsat, temel gayesi olan kolaylıktan çıkmış ve zorluğa dönüşmüş olur. Hâlbuki ruhsatın temel meşru sebebi kolaylıktır.

Sonuç: Kurban bayramı günlerinde sefere çıkan kişi kurbanını seferi olduğu bir yerde kestikten sonra, kurban bayramı günleri çıkmadan yani 3. günün akşam vakti girmeden önce evine dönse ve mukim olsa tekrar kurban kesmesi gerekmez. Seferdeyken kestiği kurban yeterlidir

Hayvanın kurban olmasına mani olan kusurlar

Kurban ibadetinin sahih olabilmesi için kurban edilecek hayvanda zikredilecek bazı kusurların bulunmaması gerekir. Kusurların hepsi değil de bazısı kurban olmaya mani olduğundan bilinmeleri gerekmektedir.

Kur'an-ı Kerim'de sadakanın sadece helâl gelirden ve Allah'ın insanlara nimet olarak verdiklerinden iyi ve değerli olanından verilmesi gerektiği ifade

edilmiştir.

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الأَرْضِ وَلاَ تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ وَلَسْتُمْ بِآخِذِيهِ إِلاَّ أَنْ تُغْمِضُوا فِيهِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ

“Kazandıklarınızın iyilerinden ve rızık olarak yerden size çıkardıklarımızdan hayra harcayın. Size verilse, gözünüzü yummadan alamayacağınız kötü malı, hayır diye vermeye kalkışmayın[17]”

Ebû Zerr’in (Allah ondan razı olsun), kölelerin hangisini azat etmenin daha faziletli olduğu sorusuna Peygamber Efendimiz (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) **“Pahalı olan ve sahipleri yanında daha değerli olan[18]”** cevabını vermesi de bunu gösterir. Hayvanı kurban etme, malı karşılıksız olarak elden çıkarmaya benzediğinden köle azat etmeye dair bu rivayet, kurban konusuna da ışık tutmaktadır.

Allah yolunda ve ibadet niyetiyle yapılan harcamalarda, bunun malın iyisinden yapılması gerektiği konusunda Kur’an-ı Kerim’de şöyle buyurulur:

لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ

“Sevdiğiniz şeylerden infak etmedikçe iyiliğe eremezsiniz[19]”

Kurbanlığın, kurban olmaya mani olacak kusurlardan arınmış olması gerekir. Kişinin, dinin belirlediği kusurlardan öte daha iyi ve kusursuz olanı tercih etmesi ise ibadetine verdiği önemi göstereceği gibi daha fazla sevap elde etmesine sebep olacaktır.

Hayvanın kurban olmasına engel olacak kusurlar “aşırı hastalık”, “zayıfık”, “körlük” ve “topallık” şeklinde dört başlıkta toplanılabilir. Bunlar hadislerle sabittir.

عَنْ عُبَيْدِ بْنِ فَيْرُوزَ قَالَ سَأَلْتُ الْبَرَاءَ بْنَ عَازِبٍ مَا لاَ يَجُوزُ فِى الأَضَاحِىِ فَقَالَ قَامَ فِينَا رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- وَأَصَابِعِى أَقْصَرُ مِنْ أَصَابِعِهِ وَأَنَامِلِى أَقْصَرُ مِنْ أَنَامِلِهِ فَقَالَ « أَرْبَعٌ لاَ تَجُوزُ فِى الأَضَاحِى الْعَوْرَاءُ بَيِّنٌ عَوَرُهَا وَالْمَرِيضَةُ بَيِّنٌ مَرَضُهَا وَالْعَرْجَاءُ بَيِّنٌ ظَلْعُهَا وَالْكَسِيرُ الَّتِى لاَ تَنْقَى

Ubeyd b. Feyeuz’dan rivayet olunduğuna göre, “Berâ b. Azib’e sormuş: “Hangi vasıftaki hayvanların kurban edilmesi câiz olmaz” Berâ b. Azib ayağa kalkıp şöyle dedi: Peygamber Efendimiz (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) eli ile işaret ederek şöyle buyurmuştur: **“Şu dört hayvan kurban için kâfi olmaz; körlüğü apaçık ortada olan kör (avrâ), hastalığı apaçık ortada olan hasta (marîde), topallığı apaçık ortada olan topal (‘arcâ), kemiğinde ilik kalmayacak derecede zayıf (kesîre/‘acfâ) hayvan.[20]”**

Bu hadiste zikredilen kusurlardan birini taşıyan hayvanın kurban edilmesinin caiz olmadığı, fakat bunlardan daha hafif olanlarının kurbanın sıhhatine zarar vermeyeceği üzerinde ittifak edilmiştir.[21] Bunun dışında kurbanın sıhhatine mani olacak kusurlar mezhep imamları tarafından içtihat yoluyla

belirlenmiştir. Bunlara denk veya daha ağır kusurlar da kurbanın sıhhatine mani görülmüştür.

Hafif hastalık, hafif topallık, gözdeki küçük nokta, aşırı olmayan zayıflık kurbanın sahih olmasına engel değildir. Hadiste körlük, hastalık, topallık ve zayıflığın, "apaçık" vasfıyla birlikte zikredilmesinden ötürü ed-Debbûsî, İmam Ebû Hanîfe, İmam Ebû Yusuf ve İmam Muhammed'in (Allah onlara rahmet etsin) küçük şeylerin affedileceğini kabul ettiklerini kaydeder[22]. Meydânî: "Küçük kusurun, kurban olmaya engel olmamasının nedenini bu nitelikteki kusurdan korunmanın mümkün olamayışıyla" açıklar[23].

Azlık veya çokluk miktarına dair İmam Ebû Hanîfe (Allah ona rahmet etsin)'den esas görüş olarak sabit olan şudur: üçte birden fazlasının eksik olması kurbana mani olur. Daha azı ise mani olmaz.

İmam Ebû Hanîfe (Allah ona rahmet etsin)'den bir diğer rivayete görüşe göre üçte birinin eksik olması; başka bir rivayete göre dörtte birinin eksik olması; sonuncu rivayete göre de organın eksikliği kalan kısımdan az veya kalanın misli kadar ise kurbana mani olur[24]. Son görüş aynı zamanda İmam Ebu Yusuf ve İmam Muhammed (Allah onlara rahmet etsin)'in de görüşüdür. Bu son görüş fakih Ebû'l- Leys'in tercihidir. ***El-Hidaye, el-Kenz*** ve ***el-Mülteka*** gibi metinlerde de bunun zikredilmiş ve ön plana çıkartılmış olmasından fetvanın buna göre olduğu anlaşılmaktadır. Muhammed Emin b. Âbidîn, ***Reddu'l-Muhtâr*** isimli eserinde de fetva budur demiştir[25].

Şimdi kusurları biraz daha ayrıntılı olarak anlatmaya çalışalım:

Yaratıcısına bir kurbet olarak kesilecek kurbanın her yönüyle kusursuz ve mükemmel olması gerekir. Kurbanlık hayvanlardaki kusurları, sünnette belirtilmiş olup olmamasına göre, iki sınıfta ele almak gerekir:

Hadis-i şerifte belirtilmiş olanlar:

1. Arca'; kesileceği yere gidemeyecek derecede topal olan hayvandır. Şayet dört ayağı üzerine basarak yürüyebilirse kusur az sayılır ve kurban olur.

2. Merîda; ağır hasta

3. Acfa'; kemiklerinde ilik kalmamış derecede zayıf hayvan

4. Avra': bir gözü gitmiş hayvan

Bu çeşit hayvanların kurban olarak kesilmesi, ittifakla caiz değildir.

Hadis-i şerifte belirtilmediği halde içtihatla kusur sayılanlar:

Hadis-i şerifte belirtilen kusurlardan daha çok kusurlu olan hayvanların kurban edilmesi caiz değildir.

Amyâ (iki gözü kör): İki gözünde beyazlık (katarakt) çok olan hayvanların kurban edilmesi sahih değildir. Körlüğün tespiti için ölçü, gözbebeğinin gitmesidir. "Ames" denen ve gözün yaşarmasından dolayı görmeyen hayvanların bu kusuru bir zarar vermez. Havlâ yani gözünde şaşılık olan hayvan az kusurlu

olduğundan kurban olur.

Cezmâ; Ön veya arka ayağı kesik olan veya doğuştan olmayan hayvan demektir. Kurban olmaz.

Cerbâ (Uyuz): Uyuzluk hayvanın etinin az olmasına yani zayıf düşmesine sebep olur. Bu yüzden uyuz hayvan yine de semizse az kusur sayılır ve kurban olur. Zayıfsa çok kusur sayılır ve kurban olmaz.

Kulağı kopuk: İki veya bir kulağı kesik olan hayvan kurban olmaz.

Saka'; kulağının yarısı kopuk olan hayvandır. Bu, çok kusur sayılır. İmam Ebû Hanîfe (Allah ona rahmet etsin)'den bir rivayete göre üçte biri kesik olan kurban olmaz. Fakat fetva; yarısından azı kesik olursa kurban olur şeklindedir. Hanbeli mezhebine göre saka yani kulağının yarısı kesik hayvan kurban olur[26]. Hayvanın kulağının yarık veya delik olması kurbanın sahih olmasına engel değildir, önemli olan kulağın yarısının gitmemesidir.

Sam'â yani kulağı küçük olan hayvandır. Bunlar kurban olarak kesilebilir.

Betrâ (kuyruğu kesik): Kuyruğun yarısı gitmişse kusur çok, bundan azı ise az kusur sayılır. Kuyruğu küçükken kopan veya kuyruksuz doğan hayvanlar da kurban olmazlar. Hanbelilere göre kurban olurlar[27]. Koyun veya koçun kuyruğu tamamen veya çoğu kesik olan veya da yaratılıştan olmayan hayvan da kurban olmaz.

Hasiyy/Burma; iğdiş edilmiş hayvan demektir. Bu tür kusurlu hayvan kurban olarak kesilebilir.

Cemâ (doğuştan boynuzsuz): Doğuştan boynuzsuz hayvanlar, az kusurlu sayılır kurban olarak kesilebilir.[28]

'Azma; boynuzu kırık hayvan demektir. Kurban olur. Ancak kırık, iliğe kadar ulaşmışsa, çok kusurlu sayılacağından kurban olmaz[29]. İmam Muhammed (Allah ona rahmet etsin), ***Kitabu'l-Asl*** isimli eserinde boynuzu olmayan veya kırık olandan bahsederken mutlak olarak kurbana zarar vermeyeceğini söyler[30]. Fakat müteahhir âlimler yukarda dediğimiz gibi kırık, iliğe kadar ulaşmışsa çok kusurlu diyerek kurbanın olmayacağına hükmetmişler[31]. İhtilafı göz önüne alıp böyle bir hayvanı kesmemek kuşkusuz takvaya en uygun olandır.

Ced'a; burnu kesik olan hayvan demektir. Kurban olmaz. Doğuştan dişsiz hayvanlar kurban olmaz.

Hetmâ; dişlerinin tamamı ya da çoğu düşmüş hayvan kurban olmaz. Çoğunluğu bulunursa kusur az kabul edilir ve kurban olur.

Sevlâ-Tevla; Deli hayvan demektir. Bu sürüye gitmemekle anlaşılır. Sürüye gitmeyecek kadar deli olduğu takdirde, kurban olarak kesilmez.

Cezâ; Meme ucu bulunmayan veya memesi kurumuş hayvan demektir. Bu hayvanlar da çok kusurludur. Kurban olmazlar.

Dili tamamen veya çoğu kesik olan sığır kurban olmaz. Fakat dili kesik olan

koyun kurban olur. Çünkü sığır otu diliyle yer, koyun ise dişiyle yer.

Cellâle (pislik yiyen): Devamlı pislik yiyen hayvanların, hem kurban, hem de eti yenmek için kesilmesi sahih değildir. Bu sebeple, deve ve sığır bu durumda on, koyun ve keçi dört gün ayrı bir yere kapanarak pislik yemesi önlenir.

Az kusurlu olan hayvanları kurban etmek sahih olsa da duruma göre kerahetten kurtulamaz. Bu yüzden mümkün olduğu kadar kusurlardan uzak; salim, sıhhatli ve semin hayvan kurban etmek takvanın gereğidir[32].

Satın alınan kurbanlık hayvana sonradan başkaları ortak edilebilir mi?

Büyükbaş hayvanların ortaklığında, ortaklığın satın alma esnasında kurulmuş olması esas kabul edilir. Bu şekilde kurulan bir ortaklık daha makbuldür. Ayrıca satın alma esnasında kurulan ortaklığın câiz olduğu hususunda ihtilaf bulunmamaktadır. Bir de hayvanın kurban edilmek için satın alınıp sonradan başkalarının ortak edilmesi ibadetten geri dönüş anlamını barındırmaktadır.

Kurban edilmek için satın alınan deve veya sığıra sonradan başkalarının ortak edilmesinin hükmü, kurban sahibinin zengin veya fakir oluşuna göre değişir.

Zenginin kurban etme niyetiyle satın aldığı deve veya sığıra sonradan altı kişinin ortak olması kıyasa göre câiz olmamakla beraber, istihsanın gereği olarak câiz kabul edilmiştir. İmam Ebû Hanîfe (Allah ona rahmet etsin)'ye göre, kurbanlığı satın aldıktan sonra ona başkalarını ortak etmek mekruhtur. Fetva da buna göredir.

Bu durumda, tek başına kesmeye niyet ettiği için her ne kadar İmam Muhammed (Allah ona rahmet etsin) bunu ***Kitabu'l-Asl'***da zikretmemiş olsa da, ortaklarından alacağı parayı tasadduk etmelidir. Çünkü yedide bir hisseden fazlası kendisine vacip değilken, bu hayvanı satın almayla tümünü kendisine vacip kılmıştır. Hanefî Âlimler, paranın tasadduk edilmesinin gerekliliğine delil olarak Hakîm b. Hizam hadisini gösterirler[33].

Fakirin kurban etmek niyetiyle satın aldığı hayvana, sonradan başkalarını ortak etmesi câiz görülmez. Çünkü fakirin, yükümlü olmamasına rağmen, kurbanı satın almakla kendine vacip kıldığı ve böylece satın aldığı kurbanın vacip olarak taayyün ettiği kabul edilmiştir. Vacip olarak taayyün eden bu yükümlülük, ortaklık kabul etmez. Buna rağmen ortak alınırsa hissesinin kıymetini tazmin eder[34].

HÜSAMETTİN VANLIOĞLU BAŞKANLIĞINDA FIKIH KURULU

[1] Sözgelimi Mecmu 8/385

[2] Muhtasaru’t-Tahavî, sh:300-301; Cassâs, Muhtasaru İhtilâfi’l-ulemâ, 3/220.

[3] İbn Hacer, Fethü’l-Bârî, 12/ 542.

[4] Serahsî, Mebsût, 12/ 8; Kâsânî, Bedâi’, 6/ 276; Mevsılî, el-İhtiyâr, 5/ 491; Molla Hüsrev,

Dürer, 1/267, Şeyhîzâde, Mecme’u’l-enhur, 2/ 516; İbn Âbidîn, Reddü’l-muhtâr, 9/454; İbn

Kudâme, el-Muğnî, 11/95;

[5] Sahnûn, el-Müdevvenetü’l-kübrâ 2/ 73.

[6] Kâdîhan, el-Hâniyye, 3/344; Şurunbulâlî, Gunye, 1/267.

[7] İbn Hazm, el-Muhallâ, 6/4.

[8] İbn Hacer, Fethü’l-Bârî, 12/542.

[9] Şirbînî, Muğni’l-muhtâc, 6/126

[10] Şâfiî, el-Ümm, 2/345.

[11] Nisap miktarında, 81 gramdan 96 grama kadar farklı görüşler var.

[12] Ebu Bekir Muhammed b. Ahmed Şemsu’l-Eimme es-Serahsî, el-Mebsût; Burhanuddîn Ebu’l-Me’alî ibn Mâze, el-Muhîtu’l-Burhânî; Alauddin es-Semerkandî, Tuhfetu’l-Fukahâ; Alâuddin Ebû Bekr el-Kâsânî, Bedâyiu’s-Sanâyi fî Tertibi’ş-Şerâi’

[13] ولو ضحى الفقير ثم أيسر في آخره عليه الإعادة في الصحيح لأنه تبين أن الأولى تطوع بدائع ملخصا

لكن في البزازية وغيرها أن المتأخرين قالوا لا تلزمه الإعادة وبه نأخذ

[14] Muhammed Emin ibn Âbidîn, Reddu’l-Muhtâr 9/458 baskı, Daru alemi’l-Kütüp

[15] قوله (والإقامة) فالمسافر لا تجب عليه وإن تطوع بها أجزأته عنها

Her ki haşiyenin ibaresi de aynı….

[16] Ahmed b. Muhammed et-Tahtâvî, Şerhu Durru’l-Muhtar 4/163; Muhammed Emin ibn Âbidîn, Reddu’l-Muhtâr 9/453

[17] Bakara /267

[18] Buhârî, “İtk”

[19] Âl-i İmrân /92

[20] Ebû Dâvud, “Dahâyâ”

[21] İbn Abdülber, el-İstizkâr, 15/124

[22] Ebû Zeyd ed-Debûsî, Te’sisu’n-Nazar

[23] Meydânî, el-Lübâb

[24] Ekmeluddin Muhammed b. Muhammed el-Bâbertî, el-İnâye

[25] Muhammed Emin ibn Âbidîn, Reddu’l-Muhtâr 9/392

[26] Mevsuâtu’l-Fıkhiyye el-Kuveytî, Udhiyye maddesi

[27] A.g.e

[28] Muhammed Emin ibn Âbidîn, Reddu’l-Muhtâr 9/391

[29] A.g.e

[30] İmam Muhammed, Kitabu’l-Asl 5/405

[31] Muhammed Emin ibn Âbidîn, Reddu’l-Muhtâr 9/391;

[32] Muhammed Emin ibn Âbidîn, Reddu’l-Muhtâr 9/393

[33] Alâuddin Ebû Bekr el-Kâsânî, Bedâyiu’s-Sanâyi fî Tertibi’ş-Şerâi’ 6/307

[34] Abdullah b. Mahmûd el-Mavsilî, el-İhtiyâr